

Slovenski kulturni praznik – Čedad, 10. februarja 2019

Margherita Trusgnach

Svet gre naprej, čas z njim! Vse ima svoj konec, svoj zaključek.... morda se podre... morda enostavno strohni... včasih zgori.... včasih se samo stopi, splahni in izgine. In nekoč, nekje vse postane prah....

Kar ostane v naši duši vse dokler je življenje v nas in potem živi naprej v srcih naši znancev, prijateljev in vseh tistih, ki pridejo za nami, so spomini.

Spomini se počasi preraščajo v pravljice, v zgodbe, v pripovedi, v pregovore... V spominih je naše znanje... Naša modrost... Naše izročilo. Pa tudi naša šibkost in vsa naša bremena. Brez spominov ni življenja. Brez spominov bi človek ne bil človek. Čeprav spomini prepogosto krat bolijo. A v njih je tudi veliko pozitivne energije, saj je človeku prirojeno, da v spominu najraje ohranja ravno to, kar je najlepšega.

V časih, ko se je pri nas v Benečiji začel kulturni preporod, nam ni bilo lahko. Bila so težka leta. Mladi so bili naveličani, ker so morali služiti tujemu gospodarju, namesto da bi se borili za svoj narod. Našega jezika nas je bilo sram. Bil je tisočkrat poteptan. Treba je bilo vzeti vajeti v svoje roke, verjeti v staro ljudsko modrost, vrniti dušo in zavest našim ljudem in zahtevati naše pravice. V tistih težkih letih so v naši pohojeni zemlji pognale korenine, ki so rodile ideje, moč in samozavest. Vendar sprva, ko so se te korenine začele razraščati v ranjeno beneško zemljo, ni šlo vse, kot bi si želeli. Težko je bilo, sadov našega dela ni bilo videti. Včasih se je zdelo, da gre vse samo še navzdol. Da ni prihodnosti za Benečijo.

Treba je bilo čakati, da bo plamen postal kres. Potem se je zaslišala pesem. Novi glasovi so napolnili te ranjene doline. Najprej eden, nato dva, potem že trije. Nazadnje smo zapeli v zboru.

Pred petdesetimi leti, ko je na Liesah nastajalo društvo Rečan, v naših dolinah ni bilo ničesar. Nobene opore nismo imeli... Slovenska beseda je živela v domovih, odmevala je v cerkvah, slišalo se jo je v gostilnah. To je bil ranjeni glas naše zemlje in naših duš. V javnem življenju je bila naša beseda zaničevana, ponižana, zatajena in preganjana. Protislovenska gonja je bila v tistih letih izredno močna.

Začelo se je razmišljati in govoriti o naši narodnostni identiteti, o potrebi, da nam z zaščito pomagajo ohraniti in obvarovati svoj jezik in kulturno dediščino.

Prepričani smo, da ni važno samo, da ne pozabimo na svoje narečje, ampak, da se moramo s pomočjo šol in tečajev naučiti literarne slovenščine. Le tako bomo rasli in si počasi pridobili aktivno vlogo v sklopu evropskih narodov. Zagovarjati je treba skupno vizijo vseh Slovencev in enotni kulturni prostor, ker samo v okviru le teh, bomo dejansko uresničili načrte in sanje.

Delo za skupnost zahteva ogromno truda, časa in energije, rezultati pa se vidijo šele po dolgih letih.

Po štiridesetih letih kulturnega delovanja, predvsem v KD Rečan, lahko rečem, da sem zrasla prav s temi vodili: ne pozabiti na kulturno dediščino, ljubiti slovensko pesem, gojiti lepoto besede tudi s pisanjem, združevati ljudi s kulturo.

Prepričani moramo biti, da je kultura edino sredstvo, ki bo premagalo pritisk in spet združilo Benečane, boriti se moramo proti silam pozabe, da bi rešili spomin. Zavedati se moramo, da tisto kar ostane za človekom, ko ga ni več, je le delo, ki ga je opravil...

Moja generacija ni imela slovenskih šol, imeli smo pa prave mentorje, ki so znali združevati mlade, jim zaupati, delali so z nami, vedno so bili pripravljeni pogovarjati se z nami in nam pomagali rasti v pravem slovenskem duhu in s pravimi idejami. Meni, ki sem doma iz Rečanske doline, veliko pomenijo osebe kot so bili Izidor Predan, Rino Markič in še posebno Aldo Klodič ...

Druge doline so imele Pavla Petričiča, Viljema Černa.

Takim ljudem še dandanes dolgujemo vse.

Kaj pa danes?

Oni so nam zapustili ponos, da pripadamo slovenski zemlji in slovenski kulturi.

Vrnili so pogum in samozavest ranjenim dušam, ki so se zaradi krute zgodovine sramovale svojega maternega jezika. S svojim delom, so nam dali razumeti, da ne moremo ljubiti le v besedah. Ljubiti moramo tudi v dejanjih. In dejanja bodo ostala, tudi ko nas ne bo več. Potrebna je pot, da jo prehodimo s ciljem v srcu. Potrebna je vera v človeka. Potrebno je spoznanje, da je kultura bogastvo, ki nas ohranja pri življenju, ne pa potrošniška dobrina, ki jo vrednotimo z denarjem.

Vsi se zavedamo, da bomo v trenutku, ko bomo izgubili svoj jezik, svoje pesmi, svojo pisano in govorjeno besedo, svoje običaje in svojo identiteto spet tako ubogi, kot smo bili pred petdesetimi leti. Kultura je vrednota, kultura so sanje, besede, spomini, pesmi, molitve... vsega tega pa ni mogoče kupovati ali prodajati za denar. Ponosni moramo biti na to, kar smo do sedaj zgradili, ne smemo pa se ustaviti, ne smemo se ustrašiti garanja. Kot pravi naš beneški pregovor, brez diela nje pardiela...

Hvala tistim, ki so se borili pred nami imamo dandanes društva, ki so duša Benečije, dvojezično šolo, ki skrbi za materinščino in vzgojo naših mladih, zbore, ki v pesmi združujejo različne generacije in krepijo našo srčno zavest.

Tem ljudem smo dolžni, da nadaljujemo in uresničujemo njihove sanje in njihovo hrepenenje... da ohranjamo jezik, besedo, pesmi, molitve in vse, kar je del naše dragocene preteklosti in pomeni obljubo lepše prihodnosti.

Da bomo vse to lahko uresničili, moramo podpirati kulturne delavce, ki se trudijo in prostovoljno žrtvujejo svoj čas. Ne smemo dovoliti, da ostajajo osamljeni. Kultura je hrana za dušo. In v tej kulturi, v tej slovenski besedi, smo vsi povezani. Beseda je namreč nit, ki veže preteklost s sedanostjo, nit, ki nas pelje v prihodnost. Tudi mi smo nit, ki veže čas, ki je bil in čas, ki prihaja.

Zrasli smo iz trdih korenin, ohranimo jih!

Spoštovati jezik pomeni spoštovati človeka, ki ta jezik govori.

Jezik je sapa naše duše, je kot voda, ki napaja studenec, je moč vseh nas. V jeziku je življenje, je pripoved, je duša, je vera v prihodnost. Jezik je temelj naše kulture. In ravno v tej kulturi je moč!

Kultura ne pozna mejà. Kultura ne ločuje, kultura povezuje. Kultura gradi. Zdravi. Kultura prinaša svetlobo in briše sence, prinaša jeziku čast, človeku pa veličino in dostojanstvo.

Ravno zaradi tega, bi morali delati vsi za kulturo, enotno, brez razprtij, brez sporov, ki ločujejo. Morali bi iskati skupnih poti, ki gradijo prihodnost in krepijo korenine preteklosti. Razhajanja krepijo tiste, ki so nam sovražni, rušijo dolgoletni trud naših prednikov, prinašajo smrt in pozabo.

Če ne bomo enotni, bomo z razdorom pomagali tistim, ki si želijo, da propademo, da nam ne uspe, da nas poteptajo.

Kultura je tudi energija prihodnosti.

Misliti moramo na mlade, na tiste, ki bodo kmalu hodili po naši poti. Prav zaradi mladih je potrebno da delujemo mi vsi, ki ustvarjamo na področju kulture, v povezavi z našo dvojezično šolo in z drugimi šolami na teritoriju, da sledimo potrebam mladine, da jo razumemo in podpiramo. Mladi potrebujejo novih načrtov, da bodo ostali zvesti naši kulturi, da se bodo našli in videli v njej.

Mladim moramo tudi zagotoviti bodočnost. Benečija umira, napovedi so vse prej kot rožnate, mladi odhajajo, ker so v to prisiljeni. Da bi spremenili to neprijazno prihodnost, moramo delati in predvsem sodelovati s tistimi, ki so v podobnem položaju. Sodelovati moramo s Posočjem; kulturna izmenjava s furlanskim svetom, mora postati nekaj vsakdanjega.

Kultura je lahko pomemben dejavnik razvoja. Tudi turističnega razvoja, saj bomo lahko na tem področju konkurenčni in prepričljivi le, če bomo naravne lepote naših dolin povezali s tradicijo, jezikom, navadami, in preteklostjo. Naša kultura je namreč naš prepoznavni znak.

Nalog, ki so še pred nami je veliko... Važno je, da bomo še naprej spodbujali rabo slovenščine, tako v javnem kot v vsakdanjem življenju, v upravi, doma, v cerkvah, po šolah in društvih. Ljudi moramo osveščati o naših pravicah, o skrbi za jezik, o pomenu, da ga vsak dan uporabljamo tudi v javnosti. Obenem pa ne smemo pozabiti na naša narečja, ki nas povezujejo z našo identiteto. V tem okviru moramo nadaljevati s pobudami, kot je Senjam beneške piesmi, ki skrbi za živo uveljavljanje naših narečji v glasbi in je v zadnjih letih odprl vrata sosedom in zbudil zanimanje za sodelovanje tudi pri furlanskih izvajalcih. Sodelovanje s Furlani, ki tako kot mi govorijo manjšinski jezik, mora ostati pomembna komponenta naše kulturne izmenjave in naše odprtosti.

Z dejavnostjo pa moramo biti prisotni povsod, v vseh naših dolinah, od Idrske, Nediških, do Terske, Rezije in Kanalske doline. Dogajanje ne sme ostati osredotočeno na večja središča, ampak mora doseči tudi najbolj osamljene vasi. Tako kot na primer naša devetica božična, ki povezuje vsako leto številne domove v skoraj izpraznjenih vasicah v številnih občinah. Letos prvič tudi v Idrski dolini.

Ljudje so najpomembnejša sestavina kulture in najpomembnejša sestavina naroda. Delati moramo za ljudi in z ljudmi. Z zavestjo, da bo vsak trud prej ali slej pognal cvet, iz cveta pa bo počasi zorel sad.

Na kulturo ne smemo pozabiti. Nikoli. Prisotna naj bo povsod. Prisotna naj bo v naših srcih in naših dejanjih.

Kajti kultura je naša edina moč.